

Rond vijf uur vertrokken de deelnemers om zich langs Oudheusden naar Elshout te begeven voor het diner in restaurant het "Witte Paard". Tegen half negen was men weer bijeen in restaurant "Elshout" voor het gezellig samenzijn, waaronder vertoning van dia's, dagverslagen van de heren Wim van Rooy en Theo van de Ven, voordrachten en zang uit de bekende liederenbundel. (Wordt vervolgd)

Marinus de Wit.

Besmettelijke ziekten in Gemert.

In het vorig nummer van Gemerts Heem werd in het verslag van de lezing van Dr. Knitel gesproken over de verschillende epidemieën, die vooral in de middeleeuwen voorkwamen. Voor West-Europa was de pest een van de ergste ziekten. Deze werd, zoals uit de Litanie van Alle Heiligen blijkt, gelijk gesteld met andere grote rampen, want de aanroeping luidt: "Van pest, hongersnood en oorlog, verlos ons Heer!" Ook Gemert heeft zwaar geleden onder de pestziekte in 1636, de rode loop in 1702 en een kwaadaardige koorts in 1822 en 1823. Petrus Gautius, pastoor van Gemert van 1692 tot 1736 schrijft over de pest in zijn pastoreel register, waarin hij vele aantekeningen heeft overgenomen van zijn voorgangers. Hij bekijkt de gegevens kritisch, want volgens verhalen, die toen de ronde deden, zouden er 3300 mensen bezweken zijn aan de pest, die hier en in de omgeving in 1636 woedde. Hij vindt het getal zeer overdreven, maar nadere getallen noemt hij niet. Van andere plaatsen worden ook zulke grote getallen genoemd.

Gelukkig hebben we ook betrouwbare berichten uit die tijd. In het dodenregister van het jaar 1636, dat in Veghel bewaard gebleven is, vinden we in de tweede helft van dat jaar 63 maal aangetekend "gestorven aan de pest" en nog 9 maal in het begin van 1637. Als men het getal 73 vergelijkt met het gemiddelde aantal overledenen, dat voor Veghel in die jaren 16 tot 18 bedroeg, is het zeer hoog. Gemert kan groter zijn geweest en de pest kan hier heviger hebben gewoed, het getal 3300 is toch wel zeer overdreven. Als het getal in Gemert viermaal zo groot is ge-

weest, komen we tot ongeveer 300.

De haard van de pest van deze jaren schijnt in Rotterdam geweest te zijn, waar ze van 1634-36 heerste in de arme volksbuurten, op de schepen en in het Franse Garnizoen. In het zuiden woedde de pest o.a. in Ravenstein, waar het hoofdkwartier was van Frederik Hendrik. Ziekte onder zijn manschappen deed zijn poging op te rukken naar Brussel mislukken.

In Gemert is de ziekte in ieder geval zeer hevig geweest en zeer velen zijn eraan bezweken. In die tijd was hier pastoor Nicolaas Prinetus. Gautius verhaalt van hem, dat hij in die dagen om vier uur de H. Mis las, waarna hij de gehele dag in een karreke rondreed, om de sacramenten toe te dienen. Aldus vertelde zuster Barbara Wijfelaers op 10 aug. 1710 aan pastoor Gautius. Zij had dit gehoord van haar vader, die kerkmeester was geweest van Prinetus en deze had vergezeld op zijn dagelijkse tochten, omdat ook de koster ziek was. Omdat de twee kapelaans, die de pastoor in zijn werk bijstonden ook tengevolge van de pest waren gestorven, moest de pastoor al het werk alleen doen.

Op de Berglaren ligt nog een stuk grond, het Heitsveld, dat vroeger de naam pestakker droeg, omdat degenen, die aan de pest gestorven waren, daar zouden zijn begraven. Weet soms iemand van onze lezers, of daar ooit mensenbeenderen zijn gevonden?

Men meende in die tijd ook wel, dat de besmetting in de lucht zat; daarom kwam men weinig buiten en werden er op straat grote vuren gebrand, om de lucht te zuiveren. Vermoedelijk is uit deze mening ook het verhaal voortgekomen, dat de pest in Gemert zo hevig was, dat de vogeltjes, die van Erp over de Kokse brug vlogen, op Gemerts grondgebied dood neervielen.

Zulke epidemiën werden dikwijls beschouwd als een straf van de hemel en als een middel tot bekering. Dat dit laatste niet altijd werd bereikt, blijkt uit een aantekening van pastoor Verhagen. Hij schrijft: "al waren er zo veele gestorven, er schijnen nog stijfkoppen overgebleven te zijn, want 't was om deze reden, dat Prinetus afstand van Gemert deed". Hij is toen pastoor in Beek bij Valkenburg geworden.

Dat men bij deze nood de hulp van boven anriep, is vanzelfsprekend. In de Mortel is men in 1636 begonnen met de bouw van een kapel t.e.v. St. Antonius, Abt, die werd aangeroepen

tegen besmettelijke ziekten. Ook in Aarle-Rixtel bouwde men in hetzelfde jaar een dergelijke kapel. Van hetzelfde jaar, dateert de formule van de broodwijding ter ere van St. Hubertus, waarin behalve om bescherming tegen hondsdolheid herhaaldelijk wordt gevraagd om bescherming tegen pest. In Erp viert men sedert dat jaar O.L.Vrouw Praesentatie op 21 nov. als zondag uit dankbaarheid voor de miraculeuze bevrijding van de pest, welke de omtrek teisterde.

In 1702 heerste hier de rode loop, welke binnen vier maanden 70 mensen ten grave sleepte; Ook toen trok men ter bedevaart het kapelleke van St. Antonius in De Mortel.

Pastoor Verhagen maakt in zijn memoriale nog melding van een kwadaardige koorts, die in Gemert woedde van november 1822 tot september 1823, waaraan er velen zijn gestorven, o.a. Arn.v.d.Loo, kapelaan alhier, die 24 jaar oud aan de koorts overleed op 12 juni 1823.

Er stierven in het jaar 1823 in het geheel 141 personen, terwijl het gemiddelde van de drie vorige en drie volgende jaren 77 bedroeg. Hierbij waren er 36 onder de 10 jaar, 8 tussen 10 en 20, 23 tussen 20 en 40, 36 tussen 40 en 60 en de rest ouder. Gelukkig dat men tegenwoordig over goede geneesmiddelen tegen de koorts en andere kwaadaardige ziekten beschikt.

M.H.J.Pennings.

P.S. In de Volkskrant stond kortgeleden een artikel over de uitwerking van de bestrijdingsmiddelen, die men tegenwoordig gebruikt voor het verdelgen van allerlei ongedierte. De schrijver zegt, dat er altijd enige dieren ongevoelig voor die middelen zijn, waardoor een resistent ras wordt gekweekt. Dit zou tot gevolg kunnen hebben, dat de pestverspreiders bij uitstek, de ratten en de vlooiën zozeer in aantal toenemen, dat er t.z.t. weer een pest-epidemie zou kunnen ontstaan. Laten we hopen, dat de schrijver ongelijk krijgt.

M.H.J.P.

Rectificatie

In het vorige nummer (nr.27) staat op pag.12 onder "Korte notities": "In 1967 verkoopt... etc." Dit moet zijn: "In 1697 verkoopt..etc."